

275 jaar Amoor-orgel in Berghuizen

De Gereformeerde Kerk van Berghuizen (Ruinerwold) is in het bezit van een monumentaal, in 1743 gebouwd orgel, een van de weinige gereformeerde kerken met een historisch orgel. Het is een van de oudste kerkorgels in Drenthe. Alleen de orgels in Bovensmilde, Anloo en Meppel zijn ouder. Op 25 februari jl. werd de 275^e verjaardag van het instrument gevierd met een feestelijk concert door de organisten Sybolt en Euwe de Jong. Bovendien werd het orgelschild, dat oorspronkelijk de balustrade van het orgel sierde maar in 1951 naar de zolder was verbannen, in gerestaureerde vorm in de kerkzaal teruggeplaatst.

Foto: Lammert van der Heide

GESCHIEDENIS

Matthias Amoor (? - 1769) bouwde in 1743 een één-klaviers orgel met 11 registers voor de Hervormde Kerk in Raamsdonk. Adviseur bij de bouw was de hoogbejaarde Jacobus Zeemans. Amoor, afkomstig uit het Poolse Danzig, leidde samen met de Schnitger-leerlingen Rudolf Garrels en Johannes Radeker een filiaal van de bekende orgelbouwer Arp Schnitger in Groningen. Het jaartal 1743 kan worden afgeleid uit een opschrift op één van de luikjes van het achterschot waarop de volgende tekst staat: *'1743 den 25 Febr. is dit orgel gemaakt door den hr. orgelmaker Matthias Amoor wonaftig tot Groningen, geboren tot Dansig'.*

Johannes Schot uit Breda verving in 1785 de Cornet door een Bourdon 16 vt dis-cant. In 1850 kocht men in Raamsdonk een nieuw orgel. Het Amoor-orgel werd te koop gezet en voor f 890,- verkocht aan de Hervormde Kerk te Aartswoud (NH), waar het door T. Hofmeyer en zoon werd opgebouwd. Toen men in Aartswoud besloot een nieuwe kerk te laten bouwen, werd het oude orgel in 1883 te koop gezet. De kerkenraad van de Chr. Geref. Gemeente in Ruinerwold toonde zich geïnteresseerd.

Toen de huidige kerk in Berghuizen in 1875 werd gebouwd, was er geen geld voor een orgel. Eind 1883 gaf de weduwe

GERCO SCHAAP

De Gereformeerde Kerk van Berghuizen-Ruinerwold.

van W.K. Geerts, die bij de bouw van de nieuwe kerk in 1875 f 1000,- aan de kerk had geleend, te kennen dat zij dat bedrag aan "... de gemeente ten geschenke wenscht te geven, met het doel daarvoor een orgel te plaatsen in onze kerk".

Van deze schenking kocht men in 1883 voor f 500,- het in Aartswoud te koop aangeboden Amoor-orgel. Het werd in Berghuizen geplaatst door de firma Proper en Van de Wetering te Kampen en op 8 juni 1884 in gebruik genomen. De naam van de schenkers werd in sierlijke letters links van de klaviatuur geschilderd: 'Dit orgel werd aan de gemeente geschonken door de echtelieden W.K. Geerts en R.K. Reinders'.

'STOVENDAMP ...'

In de loop der jaren werden kleine wijzigingen aan het orgel uitgevoerd, zoals beschreven op de website www.orgelsindrenthe.nl. Ook al schreef de toenmalige organist/meester in 1948 aan zijn kerkenraad onder meer: "van al deze veranderingen in de kerk (aanbrengen zijvleugels in 1912 en galerijen in 1927), koude, vocht, stovendamp, kachel en centrale verwarming heeft het 'oude ding' zich tot dusver niets aangetrokken", toch raakte het orgel meer en meer in verval en werd er een restauratieplan opgesteld. Met de daadwerkelijke restauratie werd in

1951 begonnen door K. Doornbos uit Groningen, in nauwe samenwerking met Cor Edskes en onder advies van mr. A. Bouman. Alle registerdelingen werden ongedaan gemaakt en er kwam een nieuw rugpositief in oude stijl, geïnspireerd op het rugpositief van het Arp Schnitger-orgel in Noordbroek. De orgelkas werd ontdaan van zijn verflaag (lichtblauw met bladgoud en witte engelen) waardoor de namen van de schenkers verdwenen. Na het overlijden van Doornbos voltooiden, na veel hindernissen, de heren K. Mateboer en P.J. Praat pas in het najaar van 1952 het werk. Het onderzoek van mr. Bouman leverde op dat Matthias Amoor de maker was. Het orgel was inmiddels door Monumentenzorg als een beschermd instrument aangemerkt. Voor de restauratie van het historisch gedeelte (het hoofdwerk) werd rijkssubsidie ontvangen. Bij een volgende restauratie door Flentrop in 1975-1978 onder advies van dr. Maarten Vente werd het hoofdwerk teruggebracht in de toestand van 1743. Er kwam een nieuw vrij pedaal achter de orgelkast. In het rugpositief werd een Dulciaan 8 vt op de gereserveerde sleep geplaatst. De uit 1951 daterende Trompet van het hoofdwerk werd vervangen door

Berghuizen (Ruinerwold),
Gereformeerde Kerk
Bouwer: Matthias Amoor, 1743,
voor Hervormde Kerk Raamsdonk
Restauraties: K. Doornbos (1951),
Flentrop Orgelbouw (1978, 2001)

Hoofdwerk (C-c³)

Praestant	8 vt	1743
Holpijp	8 vt	1743
Octaaf	4 vt	1743
Bourdon	4 vt	1743
Quint	3 vt	1743
Gedact Quint b	3 vt	1743
Octaaf	2 vt	1743
Woudfluit d	2 vt	1977
Quint	1½ vt	1743
Mixtuur	3-5 st	1743/1977
Cornet d	2 st	1977
Trompet	8 vt	1977

Rugpositief (C-c³)

Quintadeen	8 vt	1951
Baarpip	8 vt	1951
Praestant	4 vt	1951
Nachthoorn	2 vt	1951
Sesquialter	1-2 st	1951
Scherp	4 st	1951
Dulciaan	8 vt	1977

Pedaal (C-d¹)

Subbas	16 vt	1977
--------	-------	------

Koppel HW-RP (schuifkoppel)

Ped-HW

Opliggende tremulant

Ventiel (= inschakelbare schokbalg)

Toonhoogte: a¹ = ca. 465 Hz

Stemming: Werckmeister III

De gebroeders Euwe en Sybolt de Jong op twee kofferharmoniums.

Archief Gerco Schaap

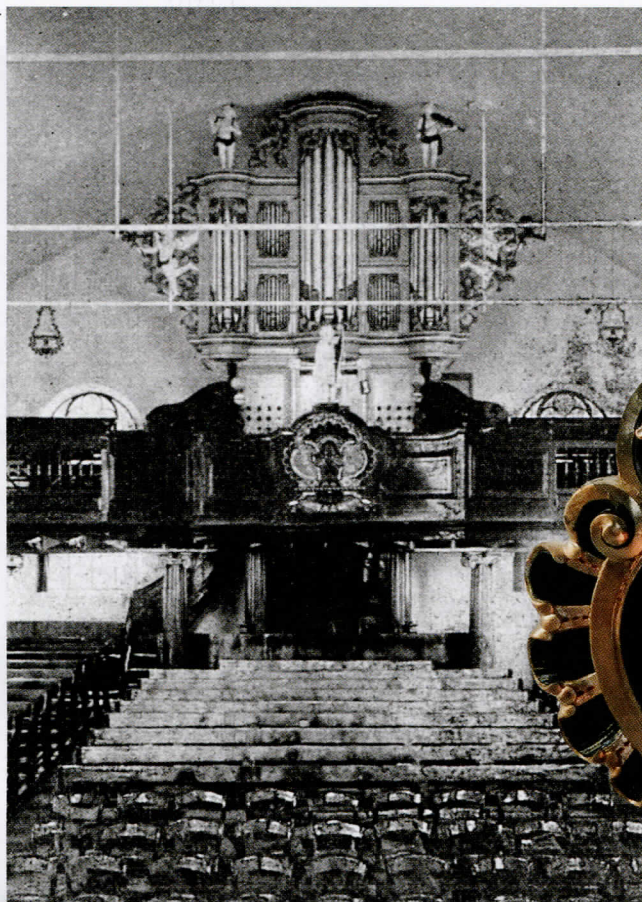

Foto uit een *NCRV Omroepgids* uit 1932 die de oorspronkelijke situatie (met schild) weergeeft.

een nieuwe, gekopieerd van het Amoor-orgel in Eexta. Om rug- en hoofdwerk te scheiden werden de registerknoppen van het rugwerk in de rugwerkkas aangebracht. Er werden nieuwe mechanieken in oude stijl gemaakt en de balgen werden gereconstrueerd. Het orgel werd gestemd in Werckmeister III. De orgelkasten werden door Henk Boverhof geschilderd in de originele oude – in de tijd van het ontstaan van het orgel in het Noorden gangbare – kleuren rood en goud met vleeskleurige engelen en opnieuw voorzien van bladgoud. In 2011 heeft Flentrop de laatste grote onderhoudsbeurt uitgevoerd.

ORGELSCHILD

Het orgel is in 1884 per schip over de Zuiderzee van Aartswoud via Mepel naar Berghuizen vervoerd. Bij het orgel hoorde een schild, voorzien van fraai houtsnijwerk, dat aan de balustrade voor het orgel werd geplaatst. In de *NCRV-Gids* van 12 maart 1932

stond een foto van het orgel en het orgelschild van Berghuizen met daarop twee korenschoven. Na de restauratie en uitbreiding in 1951 was er geen plaats meer voor het schild en belandde het na 67 jaar op zolder. Ter gelegenheid van het orgeljubileum is het schild nu gerestaureerd en weer in de oude kleuren geschilderd, en voorzien van bladgoud. Na nog eens 67 jaar kreeg het op zondag 25 februari jl., voorafgaand aan de ochtenddienst, een plaats in de kerkzaal. Ook zijn er twee panelen geplaatst die informatie geven over de historie van het orgel en is er boven de klaviatuur een plaatje aangebracht waarop de namen van de schenkers weer worden vermeld.

Diezelfde zondagmiddag vond in de kerk van Berghuizen een bijzonder concert plaats. Euwe en Sybolt de Jong

bespeelden het jubilerende Amoor-orgel vierhandig in beroemde cantates van Bach. De cantates zijn bewerkt door Sybolt de Jong voor het vierhandig orgelspel en lieten de bezoekers alle kwaliteiten van het instrument horen. De gebroeders De Jong begeleidden tijdens het concert ook het ensemble 'Dejongdejongplus' op twee harmoniums. Het ensemble zong folksongs en hymnes. Zij beroerden de gevoelige muzikale snaar door samen met de concertbezoekers een uitvoering van 'Abide with me' te zingen.

BRONNEN

Dr. Hans van Nieuwkoop (eindred.), *Het Historische Orgel in Nederland 1726-1769*. NivO, Amsterdam, 1997
www.orgelsindrenthe.nl/berghuizen
 Informatie van Victor Timmer en Lammert van der Heide.

Het gerestaureerde schild.

Foto: Lammert van der Heide

